

Anonimizuota versija

Vertimas

C-799/19-1

Byla C-799/19

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2019 m. spalio 30 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Okresný súd Košice I (Slovakija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. rugpjūčio 5 d.

Ieškovės:

NI

OJ

PK

Atsakovė:

Sociálna poisťovňa (Socialinio draudimo įstaiga)

NUTARTIS

Okresný súd Košice I (Košicės I apylinkės teismas) <...> (teisėjo pavardė) byloje pagal **ieškovių** 1) **NI**, <...> (gimimo data ir gyvenamosios vietos adresą), Hniezdnė, 2) **OJ**, <...> (gimimo data ir gyvenamosios vietos adresą), Hniezdnė, ir 3) mažametės **PK**, <...> (gimimo data ir gyvenamosios vietos adresą), Hniezdnė, <...> ieškinį **atsakovei** *Sociálna poisťovňa* (Socialinio draudimo įstaiga), buveinė Bratislavoje, <...> Košicės skyrius, <...> (skyriaus buveinės adresą), **dėl 49 790,85 EUR ir palūkanų mokėjimo**

n u t a r è:

I. Sustabdyti bylos nagrinėjimą pagal *Civilný sporový poriadok* (Civilinio proceso kodeksas) 162 straipsnio 1 dalies c punktą.

II. Pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui tokius klausimus:

- 1. Ar 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad sąvoka „darbuotojams neįvykdyti reikalavimai, kylantys dėl darbo sutarčių“ apima ir neturtinę žalą, patirtą dėl darbuotojo mirties, kai mirties priežastis buvo nelaimingas atsitikimas darbe?**
- 2. Ar 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad nemokiu laikomas ir darbdavys, dėl kurio buvo pateiktas prašymas vykdyti priverstinį išieškojimą teismui patenkinus reikalavimą dėl neturtinės žalos, patirtos dėl darbuotojo mirties dėl nelaimingo atsitikimo darbe, atlyginimo, bet per priverstinio išieškojimo procedūrą skola buvo pripažinta beviltiška dėl to, kad darbdavys neturi jokių lėšų?**

M o t y v a i

- 1 2003 m. spalio 16 d. dėl nelaimingo atsitikimo darbe, už kurį atsakingas darbdavys, mirė RL, <...>, (gimimo data), kuris dirbo (orig. p. 2) pas darbdavį KF, <...> (gimimo data), gyvenantį <...> (gyvenamosios vietos adresą) Košicėje (toliau – darbdavys).
- 2 NI (toliau – 1 ieškovė) RL mirties momentu buvo su juo susituokusi, o OJ (toliau – 2 ieškovė) ir mažametė PK (toliau – 3 ieškovė) yra mirusiojo RL dukros.
- 3 2004 m. balandžio 21 d. *Okresný súd Košice II* (Košicės II apylinkės teismas) pareiškė ieškinyje dėl RL mirties darbe ieškovės pareikalavo atlyginti žalą, kurią sudarė vienkartinė 16 596,95 EUR kompensacija kiekvienai ieškovei ir 16 596,95 EUR neturtinės žalos atlyginimas kiekvienai ieškovei.
- 4 Teismui atlikus procesinį veiksma (bylos išskyrimas), kompensacijos ir neturtinės žalos atlyginimo klausimai buvo nagrinėjami atskirose bylose.
- 5 2016 m. birželio 14 d. *Okresný súd Košice II* sprendimu <...> (nuoroda į bylos numerį) ieškovėms iš darbdavio atsakovo buvo priteista bendra 49 790,85 Eur kompensacija (tris kartus po 16 596,95 EUR). Šią kompensaciją už apdraustą darbdavį 2016 m. rugsėjo 16 d. visa apimtimi geranoriškai išmokėjo *Sociálna poisťovňa* kaip garantijų institucija pagal darbdavio privalomąjį draudimą nuo nelaimingų atsitikimų darbe.

- 6 2012 m. gegužės 29 d. *Okresný súd Košice II* sprendimu <...> (nuoroda į bylos numerį), siejamu su 2013 m. rugpjūčio 15 d. *Krajský súd v Košiciach* <...> (Košicės apygardos teismas) sprendimu (nuoroda į bylos numerį), iš darbdavio atsakovo ieškovėms buvo priteistas 49 790,85 EUR (tris kartus po 16 596,95 EUR) neturtinės žalos atlyginimas. *Sociálna poisťovňa* atsisakė mokėti už apdraustą darbdavį šį pagal įsiteisėjusį teismo sprendimą priteistą neturtinės žalos atlyginimą dėl to, kad, jos nuomone, žalos dėl nelaimingo atsitikimo darbe atlyginimas neapima neturtinės žalos atlyginimo.
- 7 Antstolio <...> (antstolio pavardė ir nuoroda į bylos numerį) vykdoma išieškojimo iš darbdavio, siekiant neturtinės žalos atlyginimo, procedūra buvo neveiksminga, reikalavimas nebuvo patenkintas net dalinai dėl to, kad skola tapo beviltiška dėl darbdavio nemokumo.
- 8 Po to, kai *Sociálna poisťovňa* atsisakė atlyginti neturtinę žalą ir darbdavio skola tapo beviltiška, ieškovės pareiškė *Okresný súd Košice II* ieškini *Sociálna poisťovňa* (toliau – atsakovė) ir reikalauja sumokėti pagal įsiteisėjusį teismo sprendimą 49 790,85 EUR neturtinės žalos atlyginimą už apdraustą darbdavį pagal privalomąjį darbdavio atsakomybės už žalą, patirtą dėl nelaimingo atsitikimo darbe, draudimą.
- 9 Be to, ieškovės pateikė prašymą dėl bylos nagrinėjimo sustabdymo pagal *Civilný sporový poriadok* (Civilinio proceso kodeksas, CSP) 162 straipsnio 1 dalies c punktą ir kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl klausimų, susijusių su 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam nuostatų išaiškinimu; šie klausimai yra svarbūs nagrinėjant ieškovių reikalavimus. (**orig. p. 3**)

II

Sąjungos teisė ir nacionalinė teisė

- 10 Formuluodamas prejudicinius klausimus teismas visų pirma rėmėsi 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam (toliau – Direktyva 2008/94/EB) 4 konstatuojamąja dalimi, 1 straipsnio 1 dalimi, 2 straipsnio 1 dalimi, 3, 8 ir 16 straipsniais ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 straipsniu.
- 11 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 4 konstatuojamąją dalį, siekiant užtikrinti teisingą atitinkamų darbuotojų apsaugą, nemokumo būklės sąvoką reikėtų apibrėžti atsižvelgiant į teisinio reguliavimo tendencijas valstybėse narėse, o ši koncepcija taip pat turėtų apimti kitas nei likvidavimas nemokumo procedūras. Šiais atvejais, siekiant nustatyti garantijų institucijos atsakomybę, valstybėms narėms turėtų būti leista nustatyti, kad dėl nemokumo padėties pradėjus kelias nemokumo procedūras jos būtų laikomos viena nemokumo procedūra.

- 12 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 1 straipsnio 1 dalį ši direktyva taikoma su darbo sutartimis ar darbo santykiais susijusiems darbuotojų reikalavimams, pateiktiems 2 straipsnio 1 dalyje apibrėžtiems nemokiems darbdaviams.
- 13 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 2 straipsnio 1 dalį šioje direktyvoje darbdavys laikomas nemokiu, jeigu pagal atitinkamos valstybės narės įstatymus ir kitus teisės aktus pateikiamas prašymas pradėti kolektyvinius procesinius veiksmus dėl darbdavio nemokumo, apimant darbdavio viso turto ar jo dalies atėmimą bei likvidatoriaus ar asmens, atliekančio panašų darbą, paskyrimą, o pagal pirmiau minėtus įstatymus ir kitus teisės aktus kompetentinga institucija:
 - a) nusprendė pradėti procesinius veiksmus; arba
 - b) nustatė, jog darbdavio įmonė yra visiškai uždaryta arba verslas baigtas vykdyti, o esamo turto nepakanka, kad būtų prasminga pradėti procesinius veiksmus.
- 14 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 3 straipsnio pirmą sakinį valstybės narės imasi priemonių, būtinų užtikrinti, kad garantijų institucijos garantuotų, laikantis 4 straipsnio reikalavimų, darbuotojams neįvykdytų reikalavimų, kylančių dėl darbo sutarčių ar darbo santykių, patenkinimą, įskaitant, jeigu numatyta nacionalinės teisės aktais, išeitines išmokas dėl nutrauktų darbo santykių.
- 15 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 3 straipsnio antrą sakinį reikalavimai, kuriuos perėmė garantijų institucija, yra neįvykdyti su darbo užmokesčiu susiję reikalavimai už laikotarpį iki valstybių narių nustatytos datos ir (arba), kai kuriais atvejais, po jos.
- 16 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 8 straipsnį valstybės narės imasi priemonių, būtinų užtikrinti, kad būtų apsaugoti darbuotojų ir asmenų, kurie iki darbdavio nemokumo pradžios (**orig. p. 4**) nebedirbo darbdavio įmonėje arba versle, interesai, susiję su jų neatidėliotina teise arba būsima teise gauti senatvės išmokas, įskaitant maitintojo netekimo išmokas, mokėtinas pagal papildomas bendrovės arba kelių bendrovių pensijų sistemas, nepriklausančias įstatymų numatytoms valstybinėms socialinės apsaugos sistemoms.
- 17 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 11 straipsnį ši direktyva nepažeidžia valstybių narių teisės taikyti arba priimti darbuotojams palankesnius įstatymus ir kitus teisės aktus. Šios direktyvos įgyvendinimas jokių būdu negali būti laikomas pakankama priežastimi pabloginti dabartinę padėtį valstybėse narėse ir bendrą darbuotojų apsaugos lygį toje srityje, kuriai taikoma ši direktyva.
- 18 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 16 straipsnio pirmą sakinį Direktyva 80/987/EEB su pakeitimais, padarytais I priede nurodytais aktais, panaikinama nepažeidžiant valstybių narių įsipareigojimų, susijusių su direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę ir taikymo pradžios terminais, numatytais I priedo C dalyje.

- 19 Pagal Direktyvos 2008/94/EB 16 straipsnio antrą sakinį nuorodos į panaikintą direktyvą laikomos nuorodomis į šią direktyvą ir skaitomos pagal II priede pateiktą atitikmenų lentelę.
- 20 Pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 straipsnį prieš įstatymą visi lygūs.
- 21 Ieškovių reikalavimams dėl neturtinės žalos atlyginimo pagal privalomąjį darbdavio atsakomybės draudimą už žalą taikomos toliau nurodytos nacionalinės teisės nuostatos.
- 22 Pagal iki 2003 m. gruodžio 31 d. galiojusios redakcijos įstatymo *Nr 311/2001 Zákoník práce* (Darbo kodeksas), su pakeitimais, 195 straipsnio 1 dalį, jei vykdant tarnybines pareigas ar tiesiogiai dėl jų vykdymo buvo padaryta žala darbuotojo sveikatai arba jis mirė dėl nelaimingo atsitikimo (nelaimingo atsitikimo darbe), už padarytą žalą atsako darbdavys, pas kurį darbuotojas nelaimingo atsitikimo metu dirbo pagal darbo sutartį.
- 23 Pagal iki 2003 m. gruodžio 31 d. galiojusios redakcijos Darbo kodekso 204 straipsnio 1 dalį, jei dėl nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos miršta darbuotojas, darbdavio atsakomybė apima:
 - a) su jo gydymu susijusių pagrištų išlaidų atlyginimą;
 - b) pagrištų laidojimo išlaidų atlyginimą;
 - c) maitintojo netekusių asmenų pragyvenimo išlaidų atlyginimą;
 - d) vienkartinę kompensaciją maitintojo netekusiems asmenims;
 - e) turtinės žalos atlyginimą; taip pat taikoma 192 straipsnio 3 dalis.
- 24 Pagal iki 2003 m. gruodžio 31 d. galiojusios redakcijos *Zákon č. 274/1994 Z.z., o Sociálnej poisťovni* (Įstatymas Nr. 274/1994 dėl socialinio draudimo įstaigos, toliau – Įstatymas Nr. 274/1994) 44a straipsnio 2 dalį darbdavys turi teisę į tai, kad įvykus draudimui įvykiui socialinio draudimo įstaiga atlygintų už jį žalą, padarytą sveikatai dėl nelaimingo atsitikimo darbe, kuris įvyko atsakomybės už žalą draudimo (**orig. p. 5**) galiojimo laikotarpiu, arba dėl profesinės ligos, kuri pirmą kartą buvo nustatyta atsakomybės už žalą draudimo laikotarpiu.
- 25 Pagal Įstatymo Nr. 274/1994 44a straipsnio 3 dalį draudiminis įvykis yra žala sveikatai arba mirtis, sukelta nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos.
- 26 Pagal Įstatymo Nr. 274/1994 44a straipsnio 4 dalį, jei dėl žalos atlyginimo sprendžia kompetentingas teismas, daroma prielaida, kad draudiminis įvykis įvyko dieną, kurią įsiteisėjo sprendimas dėl socialinio draudimo įstaigos įpareigojimo mokėti.

- 27 Pagal *Zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Įstatymas Nr. 7/2005 dėl bankroto ir restruktūrizavimo ir kai kurių įstatymų pakeitimo ir papildymo) 3 straipsnio 2 dalies trečią ir ketvirtą sakinius fizinis asmuo yra nemokus, jei negali įvykdyti bent vieno piniginio įsipareigojimo per 180 dienų nuo mokėjimo termino pabaigos. Jei iš skolininko negalima priverstinai išieškoti piniginės skolos arba jei skolininkas neįvykdė įpareigojimo, nustatyto įspėjimu pagal 19 straipsnio 1 dalies a punktą, jis laikomas nemokiu.

III.

Pateiktų klausimų svarba ir prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvai

- 28 Europos Sąjungos teisė taikoma, be kita ko, darbuotojų apsaugai jų darbdaviui tapus nemokiam, kaip nustatyta 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam.
- 29 Atsižvelgiant į šio direktyvos teisinį pobūdį ir pasekmes, pagal ją valstybėms narėms palikta tam tikra diskrecija pasirinkti mechanizmą ir priemones, užtikrinančias reikalavimų darbdaviui, kylančių dėl darbo sutarčių ar darbo santykių, apsaugą jo nemokumo atveju, bet šią diskreciją riboja valstybės pareiga įgyvendinti šios direktyvos tikslą – užtikrinti teisingą visų reikalavimų nemokiems darbdaviams, kylančių dėl darbo santykių, apsaugą bent jau tiek, kiek numatyta direktyvoje; kartu valstybė narė gali priimti įstatymus ar administracines nuostatas, šioje srityje palankesnes darbuotojams (11 straipsnis).
- 30 Pagal nacionalinės teisės nuostatas viena iš priemonių apsaugoti darbuotojus darbdavio nemokumo atveju yra privalomasis darbdavio atsakomybės už žalą, padarytą dėl nelaimingo atsitikimo darbe, draudimas, garantuojantis, kad nelaimingo atsitikimo darbe atveju žalą už apdraustą darbdavį atlygintų garantijų institucija – socialinio draudimo įstaiga – tiesiogiai įgaliotiems asmenims.
- 31 Kalbant apie socialinio draudimo įstaigos savanorišką žalos atlyginimą tiesiogiai ieškovėms, neginčijama tai, kad darbdavio nemokumo atveju nacionalinė teisė, kaip nustatyta Darbo kodekso 204 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su Įstatymo Nr. 274/1994 44a straipsnio 2 dalimi, garantuoja ne tik „žalos sveikatai“ atlyginimą (iš socialinio draudimo įstaigos) tiesiogiai darbuotojui už darbdavį, bet, darbuotojo mirties atveju, ir žalos, patirtos dėl nelaimingo atsitikimo darbe, atlyginimą maitintojo netekusiems asmenims. **(orig. p. 6)**
- 32 Kalbant apie garantijų institucijos savanorišką žalos atlyginimą ieškovėms, taip pat apie reikalavimų, už kuriuos atsako darbdavys darbuotojo mirties atveju, apimtį, pagal Darbo kodekso 204 straipsnio 1 dalį neginčijama tai, kad nors [Įstatymo Nr. 274/1994] 44a straipsnio 2 dalyje kaip garantuotas žalos atlyginimas iš privalomojo draudimo aiškiai nustatytas tik atlyginimas už „žalą darbuotojo sveikatai“, socialinio draudimo įstaigos garantinė pareiga apima ir žalos atlyginimą maitintojo netekusiems asmenims.

- 33 Todėl reikia nustatyti, ar garantijų institucijos pareiga atlyginti žalą, patirtą dėl nelaimingo atsitikimo darbe, apima taip pat – pagal Įstatyme Nr. 274/1994 apibrėžtą žalos sąvoką – neturtinės žalos atlyginimą.
- 34 Kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui kyla pagrįstų abejonų dėl to, ar garantijų institucijos pateikiamas siauras žalos sąvokos aiškinimas, atsižvelgiant į reikalavimų apsaugą darbdaviui tapus nemokiam ir ankstesnę Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudenciją, atitinka Direktyvos 2008/94/EB nuostatas ir pareigą aiškinti nacionalinės teisės nuostatas pagal Sąjungos teisę, jis mano, kad į pirmąjį klausimą yra pagrįsta atsakyti atsižvelgiant į toliau nurodytas aplinkybes.
- 35 Nors direktyvos 3 straipsnyje nėra tikslesnės sąvokos „darbuotojams neįvykdyti reikalavimai, kylantys dėl darbo sutarčių“ apibrėžties, sudarius teigiamą išsamų atitinkamų atvejų sąrašą, atsižvelgiant į tai, kad direktyvoje numatytos tikslios reikalavimų garantijų ribos, dėl kurių valstybė narė turi teisę panaikinti ar apriboti mokėjimą, manytina, jog direktyva, atsižvelgiant į jos tikslus ir dalyką, neleidžia nepagrįstai panaikinti ar apriboti reikalavimų, kylančių dėl darbo sutarčių, patenkinimo.
- 36 Direktyvoje 2008/94/EB tiksliai nustatytos valstybės narės galimybės apriboti reikalaujamų nesumokėtų sumų, atsirandančių dėl darbo sutarčių arba santykių, mokėjimo garantijas, netaikant jų tam tikroms darbuotojų kategorijoms (1 straipsnio 1 dalis), apribojant laikotarpį, už kurį garantijų institucija turi sumokėti reikalaujamas nesumokėtas sumas (4 straipsnis), ir taikant kovos su piktnaudžiavimu priemones (12 straipsnis), be to, reikalavimas atlyginti žalą dėl nelaimingo atsitikimo darbe nėra reikalavimas, kurį valstybės narės gali atmesti.
- 37 Be to, kadangi nekyla abejonų, kad reikalavimams, kuriuos garantijų institucija patenkina darbdaviui tapus nemokiam, priskirtinas žalos atlyginimas dėl nelaimingų atsitikimų darbe maitintojo netekusiems asmenims, svarbiausias yra klausimas, ar žalos, patirtos dėl nelaimingo atsitikimo darbe, sąvoka taip pat apima neturtinę žalą.
- 38 Šiuo atveju taip pat svarbu atsižvelgti į esamą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Teisingumo Teismas sprendime pagal ieškovės Katarína Haasova ieškinį atsakovams Rastislav Petrík ir Blanka Holingova (C-22/12) dėl reikalavimų, kurie tenkinami pagal motorinių transporto priemonių valdytojų privalomąjį civilinės atsakomybės draudimą, nurodė, jog „žalos sveikatai sąvoka apima bet kokią žalą, padarytą asmeniui, t. y. apimančią tiek fizines, tiek psichologines kančias, jei tokios žalos atlyginimas remiantis draudėjo civiline atsakomybe numatytas pagal byloje taikytiną nacionalinę teisę“. (orig. p. 7)
- 39 Nors pirmiau nurodytas sprendimas susijęs su motorinių transporto priemonių valdytojų privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu, atsižvelgiant į privalomojo civilinės atsakomybės draudimo už žalą, padarytą dėl nelaimingo atsitikimo darbe, tikslą nėra jokio pagrindo nukrypti nuo šio aiškinimo net ir

reikalavimų, susijusių su privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu dėl nelaimingų atsitikimų darbe, atveju.

- 40 Darbdavio privalomojo atsakomybės už nelaimingo atsitikimo darbe padarytą žalą draudimo tikslas yra užtikrinti žalos atlyginimą nelaimingų atsitikimų darbe aukoms, o tai galima pasiekti tik įpareigojant draudiką patenkinti už apdraustąjį visus nukentėjusių asmenų reikalavimus, už kuriuos pagal nacionalinės teisės aktus atsako kaltininkas. Akivaizdu, kad darbuotojo mirtis yra rimčiausia nelaimingo atsitikimo darbe pasekmė.
- 41 Tuo atveju, kai pagal nacionalinės teisės aktus dėl mirties dėl nelaimingo atsitikimo darbe kyla civilinė atsakomybė už žalą, taip pat civilinė atsakomybė už neteisėtą kišimąsi į asmenines teises užtikrinant neturtinės žalos atlyginimą, pagal draudimą taip pat turi būti tenkinamas reikalavimas dėl neturtinės žalos, patirtos dėl nelaimingo atsitikimo darbe, atlyginimo.
- 42 Kitoks aiškinimas lemtų absurdišką situaciją, kurioje, jei darbuotojas patirtų nelaimingą atsitikimą darbe dėl eismo įvykio, nukentėjusiems asmenims neturtinė žala būtų atlyginama pagal privalomąjį motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimą, o nelaimingų atsitikimų darbe, įvykusių dėl kitų priežasčių, atvejais nukentėjusiems asmenims neturtinė žala nebūtų atlyginama be jokios racionalios priežasties, be to, žalos neatlygintų garantijų institucija, kurią įsteigė valstybė.
- 43 Darbdaviui tapus nemokiam tokioje situacijoje nebūtų jokio reikalavimo, kylančio dėl darbo sutarties, apsaugos darbdavio nemokumo atveju, taigi nebūtų galima priverstinai patenkinti tokio reikalavimo.
- 44 Kartu būtų pažeistas šalių lygybės civiliniuose teisiniuose santykiuose principas, be to, valstybinė garantijų institucija įgytų nepagrįstą pranašumą prieš privačius draudikus, taigi būtų pažeistas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 straipsnis.
- 45 Šiuo klausimu turi būti atsižvelgiama ir į tai, kad net kitais atvejais, kai į Teisingumo Teismą buvo kreipiamasi dėl analogiškų žalos ir neturtinės žalos sąvokų, apibrėžtų kituose Sąjungos teisės aktuose arba tarptautinėse sutartyse, kurių šalis yra Europos Sąjunga, aiškinimo, Teisingumo Teismas visada taikė tokį šių sąvokų aiškinimą, kuris buvo susijęs ir su neturtine žala.
- 46 2002 m. kovo 12 d. Sprendime *Leitner* (C-168/00) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pateikė tokį sąvokos „žala“, kaip nustatyta 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyvos dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų 5 straipsnyje, aiškinimą, pagal kurį ji apima neturtinę žalą.
- 47 2010 m. gegužės 6 d. Sprendime *Walz* (C-63/09) buvo nagrinėjamas nacionalinio teismo kreipimasis (**orig. p. 8**) dėl išaiškinimo, ar sąvoką „žala“ pagal Konvencijos dėl tam tikrų tarptautinio vežimo oru taisyklių suvienodinimo (Monrealio konvencija) 22 straipsnio 2 dalį, kurioje numatyti oro vežėjo

atsakomybės už žalą, padarytą visų pirma dėl bagažo praradimo, apribojimai, reikia aiškinti taip, kad ji apima tiek materialinę, tiek neturtinę žalą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išanalizavo žalos sąvoką atsižvelgdamas į bendruosius tarptautinės teisės principus ir į klausimą atsakė teigiamai. Panašiai 2011 m. spalio 13 d. Sprendime *Sousa Rodríguez ir kt.* (C-83/10) Teisingumo Teismas tą patį konstatavo aiškindamas sąvoką „papildoma kompensacija“, nustatytą Reglamento Nr. 261/2004 dėl oro transporto keleivių teisių 12 straipsnyje. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nusprendė, jog sąvoką „papildoma kompensacija“ reikia aiškinti taip, kad nacionaliniai teismai turėtų galimybę priteisti neturtinės žalos atlyginimą.

- 48 Nors minėti sprendimai yra susiję su kitų direktyvų aiškinimu, iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išvadų matyti, kad žalos sąvoką reikia aiškinti vienodai, remiantis visiško žalos atlyginimo principu, apimančiu tiek turtinę, tiek neturtinę žalą.
- 49 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, jei Europos Sąjungos Teisingumo Teismas atsakydamas į pirmąjį prejudicinį klausimą padarys išvadą, jog sąvoką „darbuotojams neįvykdyti reikalavimai, kylantys dėl darbo sutarčių“ reikia aiškinti taip, kad šie reikalavimai apima ir neturtinę žalą dėl darbuotojo mirties dėl nelaimingo atsitikimo darbe, taikydamas aiškinimą, atitinkantį Sąjungos teisę, teismas turės galimybę „žalos sveikatai“ dėl nelaimingo atsitikimo darbe sąvoką aiškinti plačiai, kaip apimančią ir neturtinę žalą.
- 50 Atsižvelgiant į tai, kad neįvykdytų reikalavimų, kylančių dėl darbo sutarčių, apsaugos suteikimo išankstinė sąlyga pagal direktyvą yra darbdavio nemokumas, antruoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti nemokumo sąvoką atsižvelgiant į toliau nurodytas aplinkybes.
- 51 Nagrinėjamoje byloje nekyla abejonių, kad buvusiam darbdaviui KF pateiktas reikalavimas atlyginti neturtinę žalą yra beviltiškas. Darbdavys yra fizinis asmuo, kuris nėra verslininkas ir neturi jokio turto, kurį būtų galima parduoti, jo vienintelės pajamas sudaro nedarbingumo pensija, be to, jis turi kelias kitas nesumokėtas skolas. Tai, kad apdraustas darbdavys yra nemokus ieškovių atžvilgiu, matyti iš 2014 m. gruodžio 15 d. antstolio ataskaitos apie priverstinio išieškojimo procesą.
- 52 Dėl darbdavio nemokumo ieškovių atveju reikia pažymėti, kad, atsižvelgiant į faktą, jog 2012 m. gegužės 29 d. *Okresný súd Košice II* <...> sprendimas (nuoroda į bylos numerį), pagal kurį darbdavys turėjo pareigą sumokėti ieškovėms, siejamas su 2013 m. rugpjūčio 15 d. *Krajský súd v Košiciach* <...> sprendimu (nuoroda į bylos numerį), buvo priimtas praėjus daugiau nei 10 metų po mirusiojo RL patirto nelaimingo atsitikimo, nagrinėjamoje byloje nebuvo galimybės pradėti darbdavio bankroto procedūros, kuri dėl to, kad darbdavys neturėjo lėšų, būtų buvusi tik formalumas, susijęs su didele finansine ir administracine našta.

- 53 Nors darbdavio bankroto procedūra formaliai nebuvo pradėta pagal (**orig. p. 9**) *Zákon č. 7/2005 Z.z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Įstatymas Nr. 7/2005 dėl bankroto ir restruktūrizavimo ir kai kurių įstatymų pakeitimo ir papildymo), tačiau pagal Įstatymo Nr. 7/2005 3 straipsnio 2 dalį jei iš fizinio asmens negalima priverstinai išieškoti skolos, jis laikomas nemokiu.
- 54 Nors Direktyvos 2008/94/EB 2 straipsnio 1 dalyje nemokumo būklė visų pirma siejama su kolektyviniais procesiniais veiksmais arba likvidavimu, iš 4 konstatuojamosios dalies matyti, kad nemokumo būklės sąvoką būtina aiškinti plačiai, siekiant teisingai apsaugoti reikalavimus, o tai leidžia daryti išvadą dėl sąvokos „nemokus“ plataus aiškinimo situacijoje, kai pati nacionalinė teisė (Įstatymo Nr. 7/2005 3 straipsnio 2 dalis) grindžiama įstatymuose įtvirtinta fizinio asmens nemokumo prezumpcija, kai skolos neįmanoma išieškoti priverstinai.
- 55 Tokią išvadą patvirtina ir 1991 m. lapkričio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Francovich ir Bonifaci / Italijos Respublika* (sujungtos bylos C-6/90 ir C-9/90), nes toje byloje (*Francovich*) darbdavio nemokumas buvo nustatytas tik per priverstinio išieškojimo procedūrą (antstolis parengė protokolą apie neveiksmingą sprendimo vykdymą), o tai Teisingumo Teismas pripažino pakankamu pagrindu pripažinti darbdavį nemokiu, nors toliau nagrinėjo bylą iš esmės.
- 56 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, Direktyvą 2008/94/EB galima aiškinti taip, kad nemokiu galima pripažinti ir darbdavį, kurio nemokumas nustatytas per priverstinio išieškojimo procedūrą, pripažinus skolą beviltiška dėl lėšų trūkumo.
- 57 Kadangi nelaimingas atsitikimas darbe įvyko 2003 m. spalio 16 d., tai yra prieš Slovakijos Respublikai įstojant į Europos Sąjungą, teismas nusprendė, jog būtina nustatyti, ar Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į prejudicinius klausimus laiko požiūriu (*rationae temporis*).
- 58 Iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos išplaukia principas, pagal kurį laiko požiūriu (*rationae temporis*) Teisingumo Teismas yra iš esmės turi jurisdikciją atsakyti į prejudicinius klausimus, kurių faktinės aplinkybės atsirado po valstybės narės įstojimo į Sąjungą, tačiau leidžiamos išimtyms.
- 59 Pagal jurisprudenciją Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi teisę atsakyti į prejudicinį klausimą taip pat tais atvejais, kai bylos faktinės aplinkybės atsirado prieš valstybės narės įstojimą į Sąjungą, bet tęsėsi po įstojimo, taip pat tuo atveju, kai valstybės narės kompetentinga institucija bylą išnagrinėjo ir teises bei pareigas sukuriantį sprendimą priėmė jau po įstojimo (pvz., 2007 m. birželio 14 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-64/06).
- 60 Tai kas išdėstyta pirmiau, susiję ir su ieškovių byla, nes, nors šios bylos faktinės aplinkybės (mirusiojo RL nelaimingas atsitikimas darbe kaip draudiminis įvykis), atsirado 2003 m., sprendimas dėl ieškovių reikalavimų apdraustam darbdaviui, kurie sudarė pagrindą ieškovėms reikalavimus dėl išmokų reikšti atsakovei, tai yra 2012 m. gegužės 29 d. *Okresný súd Košice II* <...> sprendimas, siejamas su

2013 m. rugpjūčio 15 d. *Krajský súd v Košiciach* <...> sprendimu, buvo priimtas praėjus daug laiko po Slovakijos (**orig. p. 10**) Respublikos įstojimo į Europos Sąjungą.

- 61 Be to, turi būti atsižvelgta ir į nacionalinės teisės aktuose nustatytą reikalavimo garantijų institucijai atsiradimo momentą, nes pagal Įstatymo Nr. 274/1994 44a straipsnio 4 dalį, jei sprendimą dėl žalos, patirtos dėl nelaimingo atsitikimo darbe, atlyginimo priima teismas, pripažįstama, kad draudiminis įvykis įvyko tik dieną, kai įsiteisėjo sprendimas, įpareigojantis socialinio draudimo įstaigą išmokėti, o tai taikoma ir nagrinėjamoje byloje.
- 62 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į prejudicinius klausimus.

IV. Apibendrinimas

- 63 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, ir į bendrąjį interesą vienodai taikyti Sąjungos teisę, taip pat į tai, kad jurisprudencijoje nepateikta būtinųjų paaiškinimų esant visiškai naujai teisinei ir faktinei situacijai, teismas padarė išvadą, kad reikia kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu pateikti atsakymus į prejudicinius klausimus. Todėl pagal Civilinio proceso kodekso 162 straipsnio 1 dalies c punktą ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį teismas sustabdė bylos nagrinėjimą ir nutarė taip, kaip nurodyta rezoliucinės dalies II punkte.

<...> (įspėjimas, kad nėra galimybės pateikti apeliacinio skundo)

Košicė, 2019 m. rugpjūčio 5 d.